

природо відповідності з урахуванням психолого-фізичних можливостей дітей на різних вікових етапах їх розвитку.

Застосування принципу природовідповідності у ранньому віці в сучасних умовах має орієнтуватися на особистість дитини з її потребами, інтересами, вибором. Цей концептуальний підхід дозволяє розкрити й реалізувати природний психолого-фізичний потенціал дітей для забезпечення своєчасного розвитку їх діяльностей - спілкування, предметної, ігрової як засобів самореалізації у соціалізуючому середовищі.

У подальшому важливо розглядати детальніше і враховувати щорічні вікові зміни в розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливостями властивими кожному півріччю.

Ключові слова: *природовідповідність, вибір, ранній вік, спілкування, предметна діяльність, гра.*

УДК 373.2.011.3-051:316.77-053.4

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PREPARATION OF EDUCATORS
FOR PEDAGOGICAL SUPPORT OF THE DEVELOPMENT OF
COMMUNICATIVE CULTURE OF PRESCHOOL CHILDREN**

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДО
ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ
КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Ганна Біличенко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач
E-mail: annasidid1@gmail.com
ORCID 0000-0002-4288-2721
«Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Hanna Bilychenko

Candidate of Pedagogic Science,
Senior Lecturer
E-mail: annasidid1@gmail.com
ORCID 0000-0002-4288-2721 ДВНЗ
SHEI "Donbas State Pedagogical
University", Ukraine

Олена Міхєєва

старший викладач
E-mail: mixeeva_olena@ukr.net
ORCID 0000-0001-9949-1118
Research ID: G-8606-2018
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Olena Mikhieieva

Senior Lecturer
E-mail: mixeeva_olena@ukr.net
ORCID 0000-0001-9949-1118
Research ID: G-8606-2018
SHEI "Donbas State Pedagogical
University", Ukraine

ABSTRACT

The article is devoted to the problem of improving the preschoolers' educators' pedagogical skills, which is based on the need to implement the trends of democratization and humanization of modern educational space, the personality-oriented approach, provision of effective pedagogical support for the personal growth of subjects of the educational process.

Based on the analysis of the scientific literature, the concept “communicative culture” is considered in conjunction with the related and subordinate concepts of one problem area: “communication”, “culture of communication”, “interpersonal interaction”, “communicative abilities”, “communicative features of the personality”, “communicative skills”, “communicative competence”, “speech culture”.

The definition of communicative culture as a dynamic polystructural integrative formation of the personality is presented, which includes a set of interconnected components (value-motivational, information-cognitive, emotional-volitional, speech-activity), determined by the external conditions (social situation of the personality development) and internal factors (communicative abilities and qualities of the personality), and provides harmonious socialization of the personality through interaction with the real social environment and himself/herself.

The results of the exploratory study of the level of educators’ need to implement the position of pedagogical support for the development of the personality of children in institutions of preschool education and the peculiarities of educators’ communicative culture are stated, which have shown the insufficient level of formation of these parameters and determined the need to organize a targeted influence on the development of communicative culture and to change the pedagogical position of educators.

The content of research work, organized within the framework of the permanent seminar “Communicative culture of an educator: problems, searches, solutions”, individual and group sessions, classes-consultations, innovative implementation of meetings of pedagogical councils, holding the scientific-practical conference “Communicative culture of an educator as a requirement of modernity” has been determined.

The article reveals the subject of study of the seminar “Communicative culture of an educator: problems, searches, solutions”, its main tasks, the program and various forms of pedagogical interaction; problematics of classes-consultations; the content of conducting pedagogical councils for updating the communicative potential of the social and cultural environment of the institutions of preschool education (IPE); the phased methodical content of the scientific-practical conference.

The article identifies the results of the study and promising areas for further research.

Keywords: *pedagogical support, development of communicative culture, children of preschool age, educator of IPE, methodical seminar, classes-consultations, pedagogical council, scientific-practical conference.*

Актуальність теми. В умовах нової освітньої парадигми актуальність проблеми вдосконалення педагогічної майстерності вихователів дітей дошкільного віку детермінована необхідністю реалізації сучасних тенденцій демократизації та гуманізації сучасного освітнього простору, особистісно-зорієнтованого підходу, забезпечення ефективного педагогічного супроводу особистісного зростання суб’єктів освітнього процесу.

Значущість вивчення проблеми комунікативного розвитку в дошкільному віці зумовлена значенням цього вікового періоду як фундаменту розвитку тих якостей особистості, що є необхідними для співіснування з іншими людьми, зі світом, і з собою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз стану наукової розробки досліджуваної проблеми дозволяє розглядати комунікативну культуру в сукупності з суміжними й підпорядкованими поняттями одного проблемного кола: «спілкування» (К. Абульханова-Славська, М. Бобнева, О. Бодальов, О. Леонт'єв, Б. Ломов, В. М'ясищев, К. Платонов та ін.), «культура спілкування» (Т. Василишина, О. Гуменюк, А. Дзундза, О. Корніяка, Л. Руденко, Т. Чмут та ін.), «комунікація» (М. Бахтіна, М. Каган, О. Холод та ін.), «міжособистісна взаємодія» (Г. Андреева, В. Лабунська, Ю. Менджерицька, А. Самохвалова та ін.), «комунікативні здібності» (Н. Вітюк, З. Мацюк, О. Хвесик та ін.), «комунікативні якості особистості» (Б. Анан'єв, О. Бодальов та ін.), «комунікативні вміння» (Ю. Братчикова, С. Єлканов, Л. Калмикова, В. Кан-Калик та ін.), «комунікативна компетентність» (Ю. Жуков, Л. Петровська, О. Пометун, Дж. Равен, П. Растянников, М. Хайдеггер та ін.), «культура мовлення» (Г. Андреева, В. Грехнев, О. Добрович та ін.).

В останні роки в науковому дискурсі набула актуальності проблема оптимізації педагогічного впливу, забезпечення оптимальних умов особистісного розвитку та саморозвитку дитини в закладах дошкільної освіти (Г. Беленькая, А. Богуш, Л. Калмикова, Н. Гавриш, Т. Піроженко та ін.), а також психолого-педагогічного супроводу як особливої освітньої парадигми.

Актуальність і доцільність розв'язання проблеми дослідження посилено суперечністю між значною кількістю наукових досліджень проблеми формування комунікативної культури особистості та недостатньою її теоретико-методичною розробленістю в педагогічному дослідницькому просторі.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Метою статті є визначення змістовної характеристики умов теоретико-методичної підготовки вихователів ЗДО до педагогічного супроводу розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Виходячи з основних завдань комунікативного розвитку дітей дошкільного віку та співвіднесення з ними вимог до професійної готовності вихователя акцентуємо на необхідності вивчення деяких характеристик комунікативного компонента діяльності освітян (особливості розвитку комунікативної сфери, ставлення до проблеми комунікативного розвитку особистості, знань щодо сутності комунікативної культури та можливості їх реалізації в освітньому просторі дошкільного закладу) та їхньої готовності до особистісно-орієнтованого стилю взаємодії з дитиною незалежно від її когнітивних, емоційних, комунікативних, характерологічних та інших особливостей.

Результати розвідувального дослідження рівня потреби педагогів у реалізації позиції педагогічного супроводу розвитку особистості дітей в закладах дошкільної освіти та особливостей комунікативної культури педагогів показали недостатній рівень сформованості зазначених параметрів, що визначило необхідність організації цілеспрямованого впливу на розвиток комунікативної культури та зміну педагогічної позиції педагогів.

Аналіз наукової літератури з проблеми комунікативної готовності педагогів та впливу її на успішність педагогічної діяльності орієнтує (з урахуванням нових соціальних умов, мети освіти, переосмислення поняття

культури) на культурно-творчу функцію педагога, культуру педагогічного спілкування, високу особистісну культуру на основі загальнолюдських цінностей; дає можливість підкреслити базові особистісні компетенції вихователя дітей дошкільного віку, які забезпечують високій рівень професіоналізму педагога, показниками якого є:

– спрямованість на педагогічний фах, а саме: усвідомлення значущості власної професійної діяльності, її мети і завдань, упевненість у власній здатності виконувати функції педагога, адекватна професійна самооцінка, віра у власні сили, бажання працювати ефективно, потреба і здатність до постійного самовдосконалення;

– гуманістична позиція вихователя, яка виражається в любові до дітей, інтересі до їхнього внутрішнього світу, у визнанні їхньої людської гідності, неповторності, умінні розкрити внутрішній потенціал дошкільників та їх максимальній підтримці, опорі на позитивне в кожній дитині;

– індивідуально зорієнтований підхід до дітей, розуміння їхньої психології, урахування вікових особливостей, що дає змогу надати освітньому процесові особистісного смислу, максимально врахувати можливі труднощі, що в результаті зумовлює ефективне виховання;

– емоційна стабільність, внутрішня врівноваженість, що дозволяє у складних ситуаціях, зберігати спокій, об'єктивність в оцінці дій дітей, уникати напруження у відносинах з ними, знаходити оптимальний вихід з будь-якого становища;

– психологічна гнучкість, здатність ураховувати різні погляди, сприймати їх аргументацію, інтерес до думки інших людей, відкритість до прийняття інших позицій;

– інноваційність науково-педагогічного мислення, здатність до педагогічної творчості;

– компетентне оцінювання результатів освітнього процесу, яке лежить в основі налагодження суб'єкт-суб'єктних взаємин вихователя з дошкільниками, сприяє формуванню комунікативної активності дітей, пізнавального інтересу, адекватної реакції на труднощі й невдачі;

– здатність до ефективного міжособистісного спілкування, діалогічна позиція в поєднанні з педагогічним тактом, доброзичливістю, толерантністю; комунікативна культура в усіх ситуаціях взаємодії (Барчій, 2014; Бех, 2004; Богуш, 2014; Бричок 2000).

Комунікативну культуру розуміємо як динамічне поліструктурне інтегративне утворення особистості, що включає сукупність взаємопов'язаних компонентів (ціннісно-мотиваційного, інформаційно-когнітивного, емоційно-вольового, мовленнєво-діяльнісного), детерміновано зовнішніми умовами (соціальна ситуація розвитку особистості) і внутрішніми чинниками (комунікативні здібності та якості особистості) та забезпечує гармонійну соціалізацію особистості через взаємодію з реальним соціальним середовищем і самим собою (Біличенко, 2021).

В контексті проблеми дослідження визначено сутність виділених компонентів (що є важливим орієнтиром змісту теоретико-методичної

підготовки вихователів до педагогічного супроводу розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку.

Ціннісно-мотиваційний компонент визначає установки, на які орієнтується особистість у міжособистісної взаємодії. Як вважає Л. Павлова, сучасна аксіологія розглядає цінності та установки елементами структури особистості, чинниками детермінації і регулювання мотивації до дії, пов'язує їх із можливістю реалізації сутнісних сил людини, спрямованих на моральне вдосконалення. Етичне трактування змісту культури характеризує сферу буття, яку можна назвати світом цінностей (ієрархію значущих для особистості духовних і матеріальних утворень, соціальних стандартів поведінки людини в соціумі) (Павлова, 2010).

Інформаційно-когнітивний компонент комунікативної культури визначає знання, норми, ідеали, традиції та є певним інформаційним результатом пізнавального процесу, що відображено у культурі особистості. Розуміємо його як результат обізнаності, що складається із сукупності соціокультурних цінностей, особливостей пізнання світу, соціально-комунікативних стереотипів, здатності приймати та інтерпретувати інформацію, використовуючи адекватні засоби розумової та комунікативної активності (Cormier, 2006).

Емоційно-вольовий компонент визначаємо як інтонаційний фон взаємодії, що відображає особливості комунікативної культури та сприяє добору адекватних, емоційно виправданих засобів вербального та невербального впливу, створюючи ситуацію ефективного й комфортного або неефективного й дискомфортного спілкування (Бех, 2004; Корніяка, 2006).

Мовленнєво-діяльнісний компонент комунікативної культури визначає систему вмінь і навичок особистості, необхідних для здійснення ефективних комунікативних дій у різноманітних ситуаціях міжособистісного спілкування та утворюється способами комунікативної діяльності, комунікативним досвідом особистості, здатністю обирати оптимальний стиль комунікативних дій та встановлювати ефективні контакти згідно з метою та умовами міжособистісної взаємодії (Калмикова, 2003; Корніяка, 2006).

Відповідно до спрямованості дослідження звернімося до парадигми супроводу дитинства, що обумовлена актуалізацією у педагогічній теорії та практиці особистісно зорієнтованої моделі освіти. З цього приводу український вчений І. Бех наголошує: «у руслі цієї виховної моделі утверджується культурологічний підхід до освіти, яка розуміється як цілеспрямований, побудований на наукових засадах процес долучення особистості до культури, у ході якого здійснюється передача багатовікового людського досвіду (теоретичного, ціннісного, практичного) від покоління до покоління й розвиток його відповідно до сучасних реалій» (Бех, 2004: 13 – 14).

Зазначимо що педагогічний супровід розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку розуміємо як динамічний, гнучкий процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогів із дітьми дошкільного віку з метою ефективного розвитку їх комунікативної культури у спеціально створених педагогічних умовах (Біличенко, 2021).

У контексті нашого дослідження особливого значення набуває мовно-комунікативна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти: володіння системними знаннями про норми й типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності; уміння вислуховувати,

відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації; розвиненість культури професійного спілкування; здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій) (Богуш, 2014; Крутій, 2008).

У процесі теоретичного аналізу наукових поглядів вчених (Качалова, 2015; Щербина, 2018) які досліджували комунікативну культуру педагога як значущу складову здійснення процесу педагогічного супроводу з'ясовано, що до її структури входять такі елементи:

– комунікативні якості, тобто наявність і розвиток здатності до спілкування;

– комунікативні здібності (володіння ініціативою у спілкуванні; здатність емоційно відгукуватись на стан партнерів по спілкуванню, до самоактивізації та активізації партнера по спілкуванню);

– комунікативна компетентність (знання норм і правил спілкування, уміння самостійно і творчо використовувати їх у відповідності до ситуацій міжособистісної взаємодії);

– знання етичних стандартів педагогічної діяльності, естетичних і моральних цінностей, культурних традицій, вікових, інтелектуальних та інших характеристик співрозмовників і дотримання цих стандартів та використання цих знань у процесі спілкування;

– уміння слухати (спрямованість і стійкість уваги, наявність візуального контакту, уміння використовувати елементи невербального спілкування, репліки і заохочення, бажання почути, інтерес до співрозмовника, тобто рівень концентрації на співрозмовникові);

– мовленнєва культура (уміння користуватись мовними засобами відповідно до мети комунікації, до норм і правил усного та писемного мовлення).

Підвищення рівня професійної майстерності вихователів ЗДО щодо забезпечення педагогічного супроводу комунікативного розвитку дітей дошкільного віку потребує: створення умов для включення педагогічних працівників у різні види підвищення кваліфікації з метою формування теоретичних основ комунікативної культури (лекції, конференції, вебінари, круглі столи, дискусії тощо); формування певних комунікативних якостей, практичних умінь і навичок з комунікативної культури, на основі взаємозв'язку теорії з практикою (відкриті освітні ситуації тощо); поєднання вивчення теоретичного матеріалу з практичною діяльністю з метою формування комунікативно-культурного досвіду (семінари, практикуми, вирішення проблемних ситуацій, тренінги самопізнання, спілкування); моделювання професійної діяльності, що спрямоване на вдосконалення комунікативних умінь і навичок (фокус-групи, ситуаційно-рольові ігри, тренінги).

Значущою задачею теоретико-методичної підготовки вихователів до педагогічного супроводу розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку вважаємо формування розуміння таких особливостей своєрідності дитинства, що потребують, на наш погляд, особливої педагогічної підтримки і захисту: емоційна насиченість дитячого життя (за формулою Я. Корчака: «діти –

королі почуттів»); оригінальність і метафоризація мислення; прагнення до чуттєвого пізнання світу природи (на колір, запах, смак, слух і дотик); життя у світі фантазійних образів; постійна активність дитинства (нестримне прагнення дії, що задовольняється синергетичним потенціалом гри, колективної праці, спільної художньої творчості) (Головко, Міхеєва, 2021).

Технологічний (методичний) інструментарій супроводу дошкільного дитинства – це спеціально розроблені відповідно до вікових особливостей дітей особистісно зорієнтовані форми, методи, засоби виховання на основі творчо-ігрових технологій, емоційних комплексів, виховні прийоми, засоби спілкування, а також позиція та стиль поведінки педагогів (Головко, Міхеєва, 2021: 55)

Теоретико-методичне забезпечення діяльності педагогів дошкільних закладів здійснювалося за двома взаємопов'язаними напрямками, а саме:

1. Теоретико-методична та консультативна робота з проблем комунікативного розвитку особистості та комунікативної складової професійної компетентності педагога, сутності комунікативної культури та відповідного ставлення до значущості якості міжособистісної взаємодії в освітній діяльності.

2. Забезпечення обговорення педагогічного супроводу розвитку особистості дитини як особливої соціально-педагогічної парадигми та можливостей її реалізації в освітньому просторі ЗДО.

Дослідницьку роботу було організовано в межах постійно діючого семінару «Комунікативна культура педагога: проблеми, пошуки, рішення», що проведено на базі експериментальних дошкільних закладів.

Предмет вивчення семінару – теоретичні положення та практичні засоби професійно-комунікативної діяльності освітян на основі супроводжувального стилю педагогічної взаємодії.

Основними завданнями проведення семінару є:

– підвищення мотивації до формування педагогічної майстерності щодо мовленнєво-комунікативної компетентності (уміння встановлювати контакт, ініціювати та підтримувати розмову з дітьми та колегами, використовувати засоби суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі опанування базовими особистісними компетентностями, здійснювати навчальну комунікацію за допомогою мовних засобів (що передають нормативність, красу й багатство мови), редагувати власне мовлення, будувати висловлювання в різних стилях, виявляти та виправляти помилки в мовленні дітей);

– передача та обговорення інформаційного матеріалу щодо специфіки мовленнєво-комунікативної діяльності, функцій педагогічного спілкування та ознак комунікативної культури педагога (розуміння категоріальних і соціальних ознак комунікативного розвитку, основних напрямів, завдань і принципів становлення комунікативної сфери особистості, сутності поняття «культура педагогічного спілкування», психологічних і соціально-педагогічних особливостей педагогічної взаємодії, формування обізнаності стосовно значущих характеристик мовленнєво-комунікативного розвитку та історико-культурній своєрідності змісту поняття «комунікативна культура» тощо);

– формування у педагогів теоретичних уявлень про специфіку і зміст системи супроводу як умови розвитку особистості дошкільника (сутність ідеології супроводу як комплексного методу, що забезпечує створення умов для

поняття оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору) та розуміння доцільності супроводжувального стилю педагогічної взаємодії;

– допомога в оволодінні практичним досвідом щодо актуалізації комунікативного потенціалу соціокультурного середовища ЗДО (виявлення та подолання комунікативних труднощів у дітей; використання сучасних технологій педагогічного супроводу, інтерактивних форм і методів освітньої роботи щодо розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку тощо).

Програма семінару «Комунікативна культура педагога як вимога сучасності» складалася з 2-х тематичних блоків, кожен з яких містить сукупність теоретичних і практичних питань, що зорієнтовані на формування системи поглядів на проблему комунікативно-мовленнєвого розвитку в контексті парадигми соціально-педагогічного супроводу та набуття навичок творчого використання отриманої інформації:

– перший тематичний блок: теоретичні засади проблеми комунікативної культури педагога та її ролі в реалізації завдань особистісно зорієнтованої освіти;

– другий тематичний блок: методичні аспекти розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку.

Кожне тематичне заняття семінару включало різні форми педагогічної взаємодії: проблемний діалог, збір очікувань, мінілекцію, соціодраму, ділову гру, тренінг, мікротренінг, соціально-комунікативну гру, рольову гру, рефлексивну технологію, моделювання, обговорення за круглим столом, презентацію тощо.

Для розгляду найбільш складних та суперечних питань проблеми застосовувались індивідуальні чи групові заняття-консультації, мета яких – поглибити знання стосовно значущих характеристик мовленнєво-комунікативного розвитку дитини та уявлення про специфіку і зміст системи супроводу як умови розвитку особистості дошкільника; переконати доцільності супроводжувального стилю педагогічної взаємодії; допомогти в оволодінні практичним досвідом щодо актуалізації комунікативного потенціалу соціокультурного середовища ЗДО.

У процесі занять-консультацій розглянуто теми: «Закони ефективної комунікації», «Технологія рефлексивного та нереклексивного слухання», «Можливості використання режиму дня у вирішенні задачі розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку», «Ідентифікація та відчуження як природна основа педагогічного супроводу дитини дошкільника», «Зовнішня і внутрішня культура міжособистісної взаємодії», «Грамматика фантазії».

Однією з дієвих форм методичної роботи ЗДО є засідання педагогічної ради, ефективність діяльності якої залежить від форм і методів їх проведення. Головним завданням педагогічної ради є об'єднання зусиль педагогічного колективу освітнього закладу, спрямованих на піднесення рівня освітньої роботи, упровадження в практику досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду (Петровська, 2014).

У межах дослідження були ініційовані неформальні, творчі, інтерактивні форми засідання цього колегіального органу, які сприяли спільному вирішенню педагогічних проблем, завдань, шляхів роботи закладу освіти. Підвищенню мотивації до формування педагогічної майстерності щодо мовленнєво-комунікативної компетентності, розумінню доцільності супроводжувального стилю

педагогічної взаємодії сприяло обговорення наступних питань: умови ефективного педагогічного спілкування в освітньому просторі дошкільного закладу; комунікативна культура особистості: компоненти, функції, чинники розвитку; особистісно зорієнтоване спілкування як умова педагогічного супроводу комунікативного розвитку дитини; комунікативний потенціал освітнього середовища ЗДО тощо.

Логічним підсумком дослідницької роботи стало проведення науково-практичної конференції «Комунікативна культура педагога як вимога сучасності», учасниками якої стали педагоги закладів дошкільної освіти. Організація конференцій була спрямована на вдосконалення комунікативної компетентності вихователів, мотивування до постійного професійно-особистісного розвитку, самовдосконалення і самореалізації в умовах особистісно зорієнтованої освіти.

Основний етап конференції – презентація результатів роботи щодо комунікативного розвитку суб'єктів освітнього процесу закладів дошкільної освіти. Обговорення змісту презентацій ґрунтувалося на пошуці відповідей на наступні запитання:

- Як Ви розумієте зміст категорії «комунікативна культура»?
- Які шляхи перебудови взаємин у діадах «вихователь – дитина», «вихователь – батьки», «діти – діти» на засадах гуманістичної педагогіки Ви використовуєте у своїй педагогічній діяльності в ЗДО?
- Що є сутністю педагогічної етики спілкування?
- Які складові педагогічної майстерності педагога сприяють підвищенню його власної комунікативної культури?
- Чи можливо формувати комунікативну культуру в дітях дошкільного віку? Коли розпочинати таку роботу? Яку роль відіграє комунікативна культура в становленні особистості дитини?

Наступний етап конференції об'єднав проведення: ділової гри «Мистецтво бути іншим» через імітацію реальних подій професійної взаємодії в проблемних комунікативних ситуаціях; полілогу «Супроводжувальний стиль педагогічної взаємодії – як його реалізувати в умовах закладу дошкільної освіти?»; круглого столу з проблеми: «Комунікативний комфорт дитини – важливий чинник гармонійного становлення його особистості». Логічним фіналом конференції було підведення підсумків, обговорення та надання рекомендацій щодо діяльності педагогів закладів дошкільної освіти щодо педагогічного супроводу розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В ході дослідження доведено ефективність упровадження визначених заходів щодо умов теоретико-методичної підготовки вихователів до педагогічного супроводу розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку Підсумки кількісної та якісної обробки отриманих результатів засвідчують як суттєві позитивні зміни в наповненості ціннісно-мотиваційного, інформаційно-когнітивного, емоційно-вольового, мовленнєво-діяльнісного компонентів комунікативної культури вихователів ЗДО, так і їх педагогічної позиції.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. До перспективних напрямів подальших наукових розвідок відносимо

обґрунтування умов педагогічного супроводу комунікативного розвитку особистості на різних етапах дошкільного дитинства.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Барчій М.С., Фозекош А.В. (2014). Комунікативна культура як складова психологічної компетентності майбутніх психологів. *Вісник Національного університету оборони України*. Вип. 4. С. 156–161.

Бех І.Д. (2004). Психологічний супровід особистісно зорієнтованого виховання. *Початкова школа*. № 3. С. 3–6.

Біличенко Г.В. (2021). Соціально-педагогічний супровід розвитку комунікативної культури дітей молодшого шкільного віку у загальноосвітніх школах-інтернатах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», Слов'янськ, 435 с

Богуш А.М. (2014). Комунікативно-мовленнєвий супровід професійно спрямованого мовлення майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Вип. 65. С. 220–224.

Бричок Б. (2000). Професійне становлення майбутніх педагогів. *Початкова школа*. № 11. С. 17.

Василишина Т.В. (2000). Емпатія як фактор ефективності педагогічного спілкування: автореф. дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07 Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Київ, 20 с.

Головко М.Б., Міхеєва О.І. (2019). Педагогічний супровід дошкільного дитинства: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 203 с.

Калмикова Л. (2003) Психолінгвістичні і лінгвометодичні підходи до змісту мовленнєвих навичок і вмінь. *Початкова школа*. № 5. С. 5–7

Качалова Т.В., Павлюк Л.М. (2015). Теоретичні засади проблеми формування комунікативної компетентності особистості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Вип. 52. С. 128–130. (Серія: Філологічна). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_52_45.

Корніяка О.М. (2006). Психологія комунікативної культури школяра: монографія. Київ: Міленіум, 336 с.

Крутій К.Л. (2008). Концептуальні засади психолого-педагогічного супроводу: принципи і техніки. Пріоритетні напрями роботи дошкільної освіти на 2008-2009 навч. р.: методичний аспект. / за наук. ред. К.Л.Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, Вип. 7. С. 70–88.

Павлова Л. В. (2010). Развитие гуманитарной культуры студентов вуза: монографія. Москва: Из-во «Академия Естествознания», 220 с.

Щербина Д.В. (2018). Акме-орієнтована модель формування комунікативної культури майбутніх консультантів освітньої сфери у процесі магістерської підготовки. *Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти*: монографія / керівн. авт. кол. Н.В.Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 516 с

Петровська М.І. (2014). Педагогічні ради. Нетрадиційні форми проведення: методичний посібник. Хмельницький, Навчально-виховний комплекс № 2, 87 с.

Cormier S. (2006). *La communication et la gestion*. Quйbec: Universitй de Quйbec, 247 p

REFERENCES

Barchii, M. S., & Fozekosh, A. V. (2014). Komunikatyvna kultura yak skladova psykholohichnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv [Communicative culture as a component of psychological competence of future psychologists]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 4, 156–161 [in Ukrainian].

Bekh, I. D. (2004). Psykholohichniy suprovid osobystisno zoriientovanoho vykhovannia [Psychological support of personality-oriented education]. *Pochatkova shkola*, 3, 3–6 [in Ukrainian].

Bilychenko, H. V. (2021). Sotsialno-pedahohichnyi suprovid rozvytku komunikatyvnoi kultury ditei molodshoho shkilnoho viku u zahalnoosvitnikh shkolakh-internatakh [Socio-pedagogical support of the development of communicative culture of children of primary school age in secondary comprehensive boarding schools]. *Candidate's thesis*. Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet», Sloviansk [in Ukrainian].

Bohush, A. M. (2014). Komunikatyvno-movlennievyi suprovid profesiino spriamovanoho movlennia maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity [Communicative and speech support of professionally oriented speech of future preschool education specialists]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*, 65, 220–224 [in Ukrainian].

Brychok, B. (2000). Profesiine stanovlennia maibutnikh pedahohiv [Professional development of future educators]. *Pochatkova shkola*, 11, 17 [in Ukrainian].

Vasylyshyna, T. V. (2000). Empatiia yak faktor efektyvnosti pedahohichnoho spilkuвання [Empathy as a factor of the effectiveness of pedagogical communication]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. In-t psykholohii im. H.S.Kostiuka APN Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].

Holovko, M. B., & Mikhieieva, O. I. (2019). *Pedahohichniy suprovid doshkilnoho dytynstva: navchalnyi posibnyk [Pedagogical support of preschool childhood: educational manual]*. Sloviansk: Vyd-vo B. I. Matorina [in Ukrainian].

Kalmykova, L. (2003). Psykholinhvistychni i lnhvometodychni pidkhody do zmistu movlennievykh navychok i vmin [Psycholinguistic and linguometethodical approaches to the content of speech skills and abilities]. *Pochatkova shkola*, 5, 5–7 [in Ukrainian].

Kachalova, T. V., & Pavliuk, L. M. (2015). Teoretychni zasady problemy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti osobystosti [Theoretical bases of the problem of formation of communicative competence of the personality]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, 52, 128–130. (Serii: Filolohichna). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_52_45 [in Ukrainian].

Korniiaka, O. M. (2006). *Psykholohiia komunikatyvnoi kultury shkoliara: monohrafiia [Psychology of communicative culture of a schoolboy: monograph]*. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].

Krutii, K. L. (2008). (Ed.). Kontseptualni zasady psykholoho-pedahohichnoho suprodu: pryntsypy i tekhniky [Conceptual principles of psychological and pedagogical support: principles and techniques]. *Priorytetni napriamy roboty*

doshkilnoi osvity na 2008-2009 navch. r.: metodychnyi aspekt, 7, 70–88. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD [in Ukrainian].

Pavlova, L. V. (2010). *Razvitie gumanitarnoi kultury studentov vuza: monografiia* [Development of the humanitarian culture of university students: monograph]. Moskva: Iz-vo «Akademiia Estestvoznaniia» [in Russian].

Shcherbyna, D. V. (2018). Akme-oriientovana model formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnikh konsultantiv osvitnoi sfery u protsesi mahisterskoi pidhotovky [Acme-oriented model of formation of communicative culture of future consultants of educational sphere in the process of master's preparation]. *Teoriia ta metodyka profesiino-pedahohichnoi pidhotovky osvitiianskykh kadryv: akmeolohichni aspekty: monohrafiia*. N. V. Huzii (Ed.). Min-vo osvity i nauky Ukrainy, Nats. ped. un-t imeni M.P. Drahomanova. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova [in Ukrainian].

Petrovska, M. I. (2014). *Pedahohichni rady. Netradytsiini formy provedennia: metodychnyi posibnyk* [Pedagogical councils. Non-traditional forms of conducting: methodical manual], 2. Khmelnytskyi, Navchalno-vykhovnyi kompleks [in Ukrainian].

Cormier, S. (2006). *La communication et la gestion* [Communication and Management]. Québec: Université de Québec [in French].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена проблемі вдосконалення педагогічної майстерності вихователів дітей дошкільного віку, що базується на необхідності реалізації тенденцій демократизації та гуманізації сучасного освітнього простору, особистісно-зорієнтованого підходу, забезпечення ефективного педагогічного супроводу особистісного зростання суб'єктів освітнього процесу.

На основі аналізу наукової літератури «комунікативна культура» розглядається в сукупності з суміжними й підпорядкованими поняттями одного проблемного кола: «спілкування», «культура спілкування», «комунікація», «міжособистісна взаємодія», «комунікативні здібності», «комунікативні якості особистості», «комунікативні вміння», «комунікативна компетентність», «культура мовлення».

Надано визначення комунікативної культури як динамічного поліструктурного інтегративного утворення особистості, що включає сукупність взаємопов'язаних компонентів (ціннісно-мотиваційного, інформаційно-когнітивного, емоційно-вольового, мовленнєво-діяльнісного), детерміновано зовнішніми умовами (соціальна ситуація розвитку особистості) і внутрішніми чинниками (комунікативні здібності та якості особистості) та забезпечує гармонійну соціалізацію особистості через взаємодію з реальним соціальним середовищем і самим собою.

Констатуються результати розвідувального дослідження рівня потреби педагогів у реалізації позиції педагогічного супроводу розвитку особистості дітей в закладах дошкільної освіти та особливостей комунікативної культури педагогів, що показали недостатній рівень сформованості зазначених параметрів та визначили необхідність організації цілеспрямованого впливу на розвиток комунікативної культури та зміну педагогічної позиції педагогів.

Визначено зміст дослідницької роботи, що була організована в межах постійно діючого семінару «Комунікативна культура педагога: проблеми, пошуки, рішення», індивідуальних та групових занять-консультацій, інноваційного здійснення засідань педагогічних рад, проведення науково-практичної конференції «Комунікативна культура педагога як вимога сучасності».

У статті розкрито предмет вивчення семінару «Комунікативна культура педагога: проблеми, пошуки, рішення», його основні завдання, програма проведення та різні форми педагогічної взаємодії; проблематика занять-консультацій; зміст проведення педагогічних рад, щодо актуалізації комунікативного потенціалу соціокультурного середовища ЗДО; поетапне методичне наповнення науково-практичної конференції.

Отже, у статті визначено підсумки дослідження та перспективні напрями подальших наукових розвідок.

Ключові слова: педагогічний супровід, розвиток комунікативної культури, діти дошкільного віку, вихователь ЗДО, методичний семінар, заняття-консультації, педагогічна рада, науково-практична конференція.

УДК 373.2.015.31:39:791.228

FORMATION OF FOUNDATIONS OF ETHNIC CULTURE IN SENIOR PRESCHOOLERS

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕТНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Надія Георгян

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: georgayn1963@gmail.com
ORCID 0000-0003-2750-210X
Research ID: G-9127-2018
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Nadiia Heorhian

D.Sc. in Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: georgayn1963@gmail.com
ORCID 0000-0003-2750-210X
Research ID: G-9127-2018
SHEI "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

Тетяна Садова

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: sadovatatiana@ukr.net
ORCID 0000-0001-8736-3098
Research ID: H-2904-2018
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Tetiana Sadova

D.Sc. in Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: sadovatatiana@ukr.net
ORCID 0000-0001-8736-3098
Research ID: H-2904-2018
SHEI "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

Наталія Бонзарєва

здобувачка 2 (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта

Nataliia Bonzareva

applicant of 2 (master's) level higher education specialty 012 Pre-school education